

Social utblick

Arne Borg

Om rättssäkerhet i missbruksvården

Frågan om tvångsvårdens omfattning och reglering inom missbruksvården var en av de stora debattfrågorna under 1970- och tidiga 1980-talet.

Den gamla nykterhetsvården hade präglats av godtycke. Det var i realiteten den enskilde socialarbetaren som avgjorde när en ansökan om tvångsvård skulle göras, och de bedömningar som låg till grund för beslutet kunde variera från kommun till kommun. För klienterna var det en viktig rättssäkerhetsfråga och för socialarbetarna en fråga om hur de skulle kunna lyckas med en hjälpende och serviceinriktad verksamhet om den sammankopplades med rena tvångsuppgifter.

I samband med socialtjänstreformen 1982 ersattes den gamla nykterhetsvårdslagens tvångsintagningar på vårdanstalt efter mycken debatt och många förslag med tvångsmöjligheter för både alkohol- och narkotikamissbrukare enligt Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

LVM innebar bl a att ansvaret för utredning och ansökan om tvångsvård lades på länsstyrelsen i stället för på socialnämnden. Länsstyrelsen skulle bygga sin ansökan på de utredningar som genomförts av socialnämnden, men göra en självständig bedömning av frågan och, om så ansågs behövligt, infordra kompletterande synpunkter från socialnämnden. Ärendet skulle sedan avgöras av länsrätten.

En viktig anledning till förslaget var behovet av enhetlighet i tillämpningen av LVM och en mer kvalificerad prövning. Av rättssäkerhetsskäl var det alltså bättre att någon annan än socialnämnden bedömde när möjligheterna att vidta förebyggande och frivilliga åtgärder var uttömda. Det var bättre om en utomstående myndighet prövade kvaliteten på insatserna. På så sätt fick den enskilde en ytterligare prövning av ärendet innan det eventuellt fördes till domstol.

I en promemoria 1990 konstaterade Statskontoret att LVM-ärendena tog förhållandevis mycket resurser i anspråk från länsstyrelsens socialkonsulenter och förordade att handlingen av LVM-ärenden skulle föras över till kommunerna.

Regeringen har därefter tillsatt en utredning med uppdrag att analysera förutsättningarna för att socialnämnderna skulle ges det fulla ansvaret för såväl utredning som ansökan om tvångsåtgärder enligt LVM.

Utredningen har nu slutfört sitt uppdrag och föreslår i ett betänkande med titeln "kommunernas roll på alkoholområdet och inom missbrukarvården" att kommunerna den 1 januari 1994 skall ta över samtliga länsstyrelsens uppgifter i ärenden enligt LVM. Betänkandet, som när detta skrivs är ute på remiss, kan inte sägas innehålla någon egentlig analys av förutsättningarna för en "kommunalisering". Man bygger sitt ställningstagande huvudsakligen på att "det principiella motståndet mot att låta socialtjänsten spela en aktiv roll i ärenden om tvångsvård synes ha minskat".

Det är en argumentation i tunnaste laget. Mot bakgrund av kommunernas omvittnade skilda bedömningsgrunder för tillgripande av tvångsåtgärder är det i hög grad en rättssäkerhetsfråga att tillämpningen blir enhetlig. Rättssäkerhet får aldrig bli en resursfråga. Därför bör länsstyrelserna även i fortsättningen få ansvaret för utredning och ansökan.